

11. Полтерович В. М. Почему не идут реформы? Необходим государственный стандарт на их проектирование // Полит. журн. – 2005. – № 13. – С. 2–5.
12. Полтерович В. М. Трансплантация экономических институтов / Виктор Меерович Полтерович // Экон. наука совр. России. – 2001. – № 3–4. – С. 24–50.
13. Фридмен М. О свободе / Милтон Фридмен, Фридрих Хайек. – М. : Социум; Три квадрата, 2003. – 192 с.
14. Sandel M.J. Liberalism and the Limits of the Justice / Michael J. Sandel. – Cambridge: Press Syndicate of University of Cambridge, 1998. – 231 p.
15. Восемь стратегических систем, 22 стратегических вопроса в области научно-технического развития Китая к 2050 [Электронный ресурс] // Женьминь Жибао. – 2009. – 11 июня. – Режим доступа: http://russian.people.com.cn/31517/66_76366.html
16. Бажал Ю. М. «Болонський процес» як інструмент підвищення конкурентоздатності української системи освіти / Ю. М. Бажал // Проблеми та перспективи входження України в європейський інтелектуальний простір: матеріали круглого столу, 19 червня 2008 р., м. Київ, НІСД; наук. ред. Н. В. Грицяк. – К. : НІСД, 2008. – С. 16–19.
17. Батов А. О реформе образования / А. Батов // Пресс-бюллетень МИАЦ СКМ РФ. – 2008. – Вып. 1 (232). – С. 3–4.
18. Сірук М. Фінські секрети процвітання / М. Сірук // День. – 2006. – 28 жовт. – С. 5–6.
19. Сухарев О. С. Институциональная теория и экономическая политика: к новой теории передаточного механизма в макроэкономике. Кн. II: Экономическая политика: проблемы теоретического описания и практической реализации / О. С. Сухарев; РАН, Ин-т экономики. – М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2007. – 804 с.
20. Офіційна веб-сторінка Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.imf.org.ua
21. Офіційна веб-сторінка Міжнародної організації щодо протидії корупції «Transparecy International» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.transparency.org
22. Офіційна веб-сторінка Світового центру даних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://wdc.org.ua/uk>

Надійшла до редколегії 20.02.2012 р.

УДК 338.32.001.76

А. І. Мокій*, О. А. Мокій, Д. А. Бачурін***

** Запорізький інститут економіки і інформаційних технологій*

*** Львівський інститут менеджменту*

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Обґрунтовано необхідність та напрями гармонізації законодавчого базису, пріоритети стратегічного програмування інноваційного розвитку в поєднанні із заходами підвищення ефективності інституціональної інфраструктури на регіональному рівні (централізація організаційних елементів регіональної інфраструктури, створення міжрегіональних центрів інформації та інновацій, технопарків, технологічних центрів міждержавного інституціонального інноваційного кластера).

Ключові слова: інноваційний розвиток, інституціональна інфраструктура, науково-технологічний потенціал.

Обоснованы необходимость и направления гармонизации законодательного базиса, приоритеты стратегического программирования инновационного развития в сочетании с мерами повышения эффективности институциональной инфраструктуры

туры на региональном уровне (централизация организационных элементов региональной инфраструктуры, создание межрегиональных центров информации и инноваций, технопарков, технологических центров межгосударственного институционального инновационного кластера).

Ключевые слова: инновационное развитие, институциональная инфраструктура, научно-технологический потенциал.

The need and directions of the harmonization of legislative basis, the strategic priorities of innovation development program, coupled with efficiency improvements of the institutional infrastructure at the regional level (centralized organizational elements of regional infrastructure, creating inter-regional centers of information and innovation, technology parks, technology centers intergovernmental institutional innovation cluster).

Key words: innovation development, institutional infrastructure, scientific and technological potential.

Вступ. З 1999 р. у стратегічних програмних документах вищих державних органів нашої країни (Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України, затверджена Постановою Верховної Ради України від 13.07.1999 р. № 916-14, «Стратегія економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004–2015 роки», затверджена указом Президента України від 28.04.2004 р. № 493/2004) декларується структурно-інноваційна модель розвитку (точніше, макромодель соціально-економічного розвитку на інноваційних засадах).

Постановка завдання. Загалом прийняті в 1991–2011 рр. закони України, підзаконні акти і нормативно-розпорядчі документи, які стосувалися основ державної політики у сфері науки та науково-технічної політики, наукової і науково-технічної діяльності, пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, інноваційної діяльності, програм розвитку високих технологій, регулювання трансферу технологій, спеціальних економічних зон, територій пріоритетного розвитку, наукових парків тощо, у перехідний період становлення ринкової економіки склали законодавчу основу науково-технологічного та інноваційного розвитку. Посттрансформаційний етап розвитку економіки України, участь у процесах глобальної економічної інтеграції актуалізують проблему вдосконалення не лише законодавчої компоненти, а й інших складників інституціонального базису інноваційного розвитку (державної політики, організаційного, інформаційного, кадрового, фінансового забезпечення) на всіх рівнях системної ієрархії управління, особливо на регіональному і субрегіональному.

Результати. Науково-технологічний потенціал не став чинником економічного зростання внаслідок недосконалості державної політики регулювання інноваційної діяльності, незважаючи на майже двадцятирічний період формування інституціонального базису, значну кількість законодавчих актів, стратегічних програмних документів, рішень вищих органів управління, підзаконних і нормативно-розпорядчих актів, багаторазове створення, реорганізацію і ліквідацію державних установ та організацій, підрозділів центральних і регіональних органів управління науково-технологічною та інноваційною сферами.

Економічне зростання в регіонах країни відбувається не за рахунок набутих конкурентних переваг інтелектуального капіталу, а за рахунок природних факторів (земельних, мінеральних, трудових ресурсів, георозміщення тощо), а також рентоорієнтованої та екологічно загрозованої для економічної безпеки держави ділової активності. Істотно негативним є те, що прямі іноземні інвестиції безпосередньо не пов'язані з інноваційною активністю в регіонах країни.

Аналіз показників інвестиційно-інноваційної активності та економічного зростання регіонів станом на 2009 р. не виявив статистично значущого зв'язку між: обсягами внутрішніх поточних витрат на науково-дослідні і дослідно-

конструкторські розробки (НДіДКР), виконані власними силами наукових організацій, та валовим регіональним продуктом (ВРП) у розрахунку на одну особу (коефіцієнт кореляції – 0,59); обсягами витрат на інноваційну діяльність та ВРП (0,05); кількістю впроваджених технологічних процесів у промисловості в розрахунку на тис. осіб та ВРП (0,32). Не виявлено також зв'язку між обсягами прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у розрахунку на одну особу та обсягами внутрішніх поточних витрат на НДіДКР (коефіцієнт кореляції – 0,67), кількістю впроваджених технологічних процесів у промисловості в розрахунку на тис. осіб (0,36), кількістю отриманих охоронних документів на об'єкти промислової власності (ОПВ) у розрахунку на тис. осіб (0,43).

Недостатньо системна і ефективна регіональна політика використання науково-технологічного потенціалу, яка відображається у відсутності зв'язку між інноваційною активністю та економічним зростанням регіонів, поєднується з відносно високим рівнем інноваційного розвитку порівняно з іншими транзитивними країнами. За оцінками експертів Комісії ЄС, значення європейського інноваційного індексу для України дорівнює 0,23 (для порівняння: відповідні показники «країн, що йдуть навздогін», становлять: Угорщини – 0,24; Росії – 0,23; Латвії – 0,22). У зіставленні з країнами ЄС-25 індикатори можливостей у сфері інформаційних технологій оцінюються на рівні 69,0 %, у сфері досліджень і розробок – 68,0 %, структури промисловості – 47,8 %, патентів, торгових марок – 0,1 %. У той же час якщо станом на 01.05.2011 р. загальна кількість зареєстрованих охоронних документів на ОПВ становила 318,6 тис. од., у тому числі 9,9 тис. патентів на винаходи з урахуванням перереєстрованих авторських свідоцтв та двадцятирічних патентів, то в 2005 р. зареєстровано патентів ЄС у розрахунку на 1 млн. населення лише 0,06 од., патентів США – 0,38 од.

Недосконалість інституціонального базису інноваційного розвитку в регіональному вимірі, особливо в депресивних областях, у тому числі західних, з надлишковими трудовими і недостатніми природними, фінансовими ресурсами та промисловим і науково-технологічним потенціалом, проявляється в таких тенденціях і процесах.

Диспропорції використання потенціалу інноваційного розвитку на регіональному та субрегіональному рівні, які, особливо в депресивних областях, районах, містах і селищах, набувають незворотного характеру і досить складно усуваються навіть у довготривалому періоді, потребують концентрації і залучення значних і динамічно зростаючих обсягів людських та фінансових ресурсів.

Приміром, для західних областей частка кількості наукових організацій (табл. 1) не перевищує 4–5 %, за винятком Львівської області, а показник частки реалізованої продукції в обсязі промислової перевищує 7 % лише в Закарпатській та Івано-Франківській областях. Нераціональна просторова концентрація науково-технологічного потенціалу та інноваційної активності відображається зіставленням із показниками м. Києва. Опосередковано і неоднозначно позитивно структурні диспропорції проявляються в показнику ефективності використання інноваційного потенціалу для економічного зростання (максимізації ВРП у розрахунку на одну особу).

Разом з тим у 2010 р. посилюються регіональні структурні диспропорції інноваційної активності: частка інноваційно-активних підприємств (у % до загальної кількості) перевищує середнє значення по країні (13,8 %) лише в Івано-Франківській (18,1 %), Тернопільській (16,7 %) та Чернівецькій (14,2 %) областях. Суттєвим є те, що за часткою інноваційної продукції (у % до загального обсягу реалізованої) спостерігається перевищення середнього показника (3,8 %), властиве Закарпатській (14,4 %), Чернівецькій (5,0 %), Тернопільській (5,6 %) та Волинській (4,2 %) областям [1, с. 15–16]. Останнє певною мірою корелює з даними аналізу ефективності використання інноваційного потенціалу.

**Регіональна структура використання науково-технологічного потенціалу
західних областей України станом на 2009 р.***

Область, місто	Частка кількості наукових організацій, %	Частка обсягу науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій, %	Частка підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію, %	Частка кількості підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію за межі України, %	Частка промислових підприємств, що впроваджували інноваційну продукцію в 2007–2009 рр., %	Частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
Волинська	1,0	0,2	1,6	1,8	7,4	1,3
Закарпатська	1,3	0,2	2,2	3,3	11,3	9,1
Івано-Франківська	1,6	0,6	7,0	4,8	16,9	7,3
Львівська	6,0	3,2	7,1	4,8	8,6	3,5
Тернопільська	1,0	0,2	3,8	1,5	14,8	5,7
Чернівецька	1,8	0,4	2,2	2,1	10,2	6,6
м. Київ	25,5	43,1	11,9	12,9	27,7	4,5

*Розраховано за [1].

Структурні диспропорції особливо проявляються на субрегіональному рівні. Так, у Львівській області в 3 із 9 міст та у 8 з 20 районів інноваційно-активні підприємства та обсяги випуску інноваційної продукції взагалі не відображені офіційною статистикою. Середня частка інноваційної продукції по області (1,6 % до загального обсягу) перевищена лише в містах Львів (2,7 %), Дрогобич (2,4 %), Стрий (3,5 %) та у Стрийському (5,5 %), Жидачівському (3,7 %), Городоцькому (2,1 %) районах, що пов'язано із розміщенням великих відносно технологічних вітчизняних і зарубіжних підприємств целюлозно-паперової і автомобільної промисловості.

Простежується недостатня раціональність і системність регіональної політики фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіонів, яка характеризується непослідовністю, нестабільністю динаміки обсягів фінансування інноваційної діяльності і не пов'язана з основними результуючими показниками інноваційної активності.

При законодавчо визначених бюджетних витратах на цивільні наукові дослідження в Україні на рівні 1,7 % ВВП реальне значення цього показника коливається від 1 до 1,5 % (у 2007 р. – 0,39 %) при тому, що бюджетні витрати не перевищували 0,5 % ВВП; для західних областей динаміка приросту обсягів фінансування інноваційної діяльності (у % до попереднього року) характеризується коливанням від від'ємних приростів до зростання у 20 разів (Тернопільська, Закарпатська області, 2002 р.), нестабільністю, без тенденції до зростання. Протягом 2000–2009 рр. темпи приросту обсягів фінансування в Чернівецькій області варіювали від –58,7 % у 2001 р. до 6,0 % у 2003 р.; у Рівненській – від 89,3 % у 2009 р. до 717,8 % у 2008 р.; у Волинській – від –65,7 % у 2003 р. до 1241,1 % у 2004 р.; в Івано-Франківській – від –82,2 % у 2003 р. до 2018,4 % у 2002 р.; у Закарпатській – від –95,1 % у 2003 р. до 1917,9 % у 2003 р.; у Львівській – від –35,9 % у 2003 р. до 276,1 % у 2007 р.; станом на 2009 р. зниження темпів приросту спостерігалося в таких західних областях, як Рівненська (–9,3 %), Львівська (–28,9 %), та Івано-Франківська (–3,3 %). З використанням панельної регресії не виявлено зв'язку між часткою реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової

(табл. 2) і темпами приросту обсягів фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств у 2000–2010 рр. у Волинській (коефіцієнт кореляції дорівнює 0,08), Львівській (0,31), Івано-Франківській (0,38), Львівській (0,31), Хмельницькій (0,25), Чернівецькій (0,23) областях.

Таблиця 2

Динаміка технологічної структури виробництва продукції промисловості західних областей України за 2000–2010 рр. (частка обсягів реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі, %)*

Області	Роки										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Волинська	4,1	20,0	24,6	7,3	14,7	5,8	24,6	37,0	24,7	1,3	4,2
Закарпатська	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	28,7	3,5	3,6	1,9	0,3	9,1	14,4
Івано-Франківська	1,3	0,8	0,8	2,0	3,3	3,1	1,7	4,2	5,2	7,3	2,3
Львівська	4,2	4,7	8,0	5,9	4,3	3,4	3,3	6,5	3,1	3,5	1,6
Тернопільська	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	5,7	5,6
Чернівецька	9,3	10,9	7,0	10,5	7,9	6,0	5,5	13,0	7,1	6,6	5,0
м. Київ	5,9	3,9	4,5	9,0	14,0	16,0	15,5	12,9	9,9	4,5	7,7

*Розраховано за [3–7]; н.д. – немає даних.

Відсутність зв'язку між обсягами фінансування та інноваційною активністю, пов'язаною з видовою структурою джерел фінансування об'єктів та напрямів інноваційної діяльності на регіональному рівні, є наслідком інституційно недосконалого програмно-цільового керування інноваційним процесом і передумовою зниження рівня просторово-структурної конкурентоспроможності, хаотичної самоорганізації господарських суб'єктів у здійсненні інновацій, яка не забезпечує необхідного ефекту в стратегічному періоді щонайменше 2–3 інноваційних циклів. У Львівській області, лідери інноваційної активності серед західних областей, інноваційні витрати в 2010 р. переважно були здійснені за рахунок власних коштів підприємств (66,5 %) та кредитних ресурсів (32,6 %) і лише 0,5 % та 0,1 % – за рахунок державного і місцевого бюджетів, 0,3 % – іноземних інвесторів (звернемо увагу, що централізовані бюджетні ресурси направлені на інновації у постачанні пари та гарячої води (55 %), виробництві іграшок (45 %); місцеві – на інновації у виробництві та розподіленні електроенергії, газу, води, тепла; іноземних інвесторів – на оброблення і виробництво виробів із деревини; кредитні ресурси – на фінансування продуктивних інновацій з виробництва харчових продуктів і алкогольних напоїв) (див. рисунок). У пооб'єктному розрізі фінансування здійснюється на придбання обладнання, установок (81,4 %), нових технологій (12,7 %) і лише 5,6 % – на дослідження і розробки [3, с. 18].

У галузевому вимірі впровадження технологічних інновацій концентрувалося в переробній промисловості (90,5 % загальної кількості), продуктивних інновацій – у машинобудівній (40,3 %), харчовій (20,2 %). При цьому частка реалізованої інноваційної продукції, нової для підприємства, становила 86,5 %, нової для ринку – 13,5 %. На експорт поставлено 8,7 % обсягу інноваційної продукції, у тому числі в країни СНД – 48,6 %, переважно деревообробної, целюлозно-паперової, харчової підгалузей.

Гальмування просторової та технологічної реструктуризації економіки відповідно до вимог глобальної конкуренції внаслідок збереження існуючої структури призводить до недостатньо дієвої регіональної політики фінансового забезпечення інноваційної активності. За період 2000–2009 рр. регіональна структура обсягів реалізованої інноваційної продукції, її експорту, кількості впроваджених прогресивних технологічних процесів у промисловості характеризується спадною динамікою, за винятком Закарпатської області; нестабільність властива динаміці структурних зрушень, відображених в індексах змін регіональної структури.

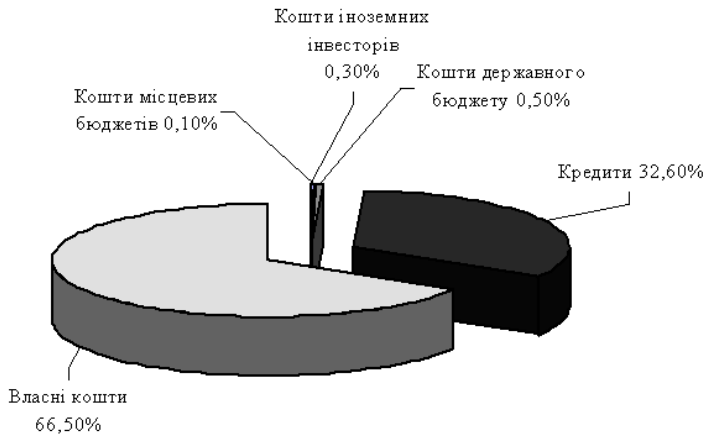

Рисунок. Розподіл загального обсягу витрат на інноваційну діяльність у Львівській області за джерелами фінансування, % (згідно з [2])

Статистично значущий зв'язок виявлений між динамікою обсягів фінансування інноваційної діяльності в західних областях у 2000–2010 рр. та обсягів реалізації інноваційної продукції (коефіцієнт кореляції – 0,87), регіональної структури (0,85) та індексу структурних змін (0,88). Відсутній або помірний зв'язок існує між обсягами фінансування та обсягами інноваційної продукції, поставленої на експорт (0,43), регіональною структурою (0,39) та індексом структурних змін продукції, поставленої на експорт (0,33), і кількістю впроваджених прогресивних технологічних процесів (0,68), регіональною структурою (0,53) та індексом структурних змін упроваджених процесів (0,51).

У перехідний період становлення ринкової економіки утворилося інституціональне «провалля» між відносинами суб'єктів інноваційної діяльності, які створюють, пропонують, супроводжують та використовують об'єкти інтелектуальної власності, та державою, яка недостатньо діє в подоланні інституціональних та фінансових «бар'єрів» ринку об'єктів інтелектуальної власності.

Необхідність удосконалення державної політики перетворення науково-технологічного потенціалу в головний чинник економічного зростання країни обумовлено незавершеністю процесу формування моделі інноваційного розвитку, стратегії та інституціонального базису її реалізації.

Законодавче закріплення державної політики регулювання науково-технологічної, інноваційної діяльності з 1991 р. здійснювалося без чіткого окреслення концептуальних засад моделі інноваційного розвитку, стратегії її реалізації. Законодавчі та підзаконні акти і нормативно-розпорядчі документи не завжди мали характер прямої дії, не були позбавлені декларативності та суперечливості.

Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України була схвалена Верховною Радою України 13.07.1999 р. після майже дев'ятирічного прийняття законодавчих актів у цій сфері; Стратегія економічного і соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції на 2004–2015 роки», затверджена указом Президента України від 28.04.2004 р. № 493/2004, декларувала становлення інноваційної моделі розвитку, завдання інституційного забезпечення державної науково-технічної та інноваційної політики.

Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки України від 06.04.2006 р. «Про стан науково-технологічної сфери та заходи щодо забезпечення інноваційного розвитку України» передбачена розробка Концепції розвитку Національної інноваційної системи та плану заходів щодо її реалізації. Парламентські слухання на тему «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації», які відбулися 20.06.2007 р., констатували погір-

шення стану інноваційної сфери та інноваційної культури суспільства, відсутність належної системи прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку.

Концепція розвитку національної інноваційної системи була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 р. № 680-р (зазначимо, що «розвиток» стосувався системи, яка до цього часу ще не була сформована), проект плану заходів на 2010–2012 рр. щодо реалізації концепції поданий 02.02.2010 р. (через 7 місяців проти трьохмісячного терміну).

Проект «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» схвалений постановою Верховної Ради України від 21.10.2010 р. № 2632-VI. Передбачено доопрацювання і внесення Стратегії Комітетом з питань науки і освіти на розгляд Верховної Ради для прийняття як закону (станом на 15.08.2011 р. інформація про подання проекту відсутня). Показово, що прискорення розгляду проектів законів України про індустриальні (промислові) парки, про внесення змін до законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (реєстр. № 3015), «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» (реєстр. № 2751, реєстр № 4589) теж не відбувається. У той же час доручення Кабінету Міністрів щодо забезпечення положень законів і постанов у науково-технологічній та інноваційній сфері під час підготовки проектів Державного бюджету на 2011 р. та наступні роки від 11.09.2007 р. № 1118 поєдналися з визнанням постанови «Про затвердження Державної програми прогнозування науково-технологічного розвитку на 2008–2012 роки» як такої, що втратила чинність, постановою Кабінету Міністрів України «Про скорочення кількості та укрупнення державних цільових програм» від 22.06.2011 р. № 704.

На регіональному рівні інституціональні «бар'єри» інноваційного розвитку проявляються в таких недоліках існуючої інституціональної інфраструктури, як: рішення місцевих рад та державних адміністрацій щодо регіональних стратегій та програм інноваційного розвитку, спеціальних економічних утворень інноваційної спрямованості; елементи інфраструктури інноваційної діяльності (фінансові, експертно-консультаційні, інформаційні, кадрові); регіональні державні органи та підрозділи управління інноваційною діяльністю.

Найбільш негативним є несформованість стратегічних і, навіть, середньострокових програм інноваційного розвитку регіонів, що відображає зорієнтованість органів влади на рішення поточних соціально-економічних і політичних проблем регіону.

Станом на 15.08.2011 р. із західних областей України лише Івано-Франківська реалізує «Програму розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності області до 2015 року» (рішення обласної ради від 05.06.2009 р. № 803-30/2009). В інших областях питання інноваційного розвитку включені до стратегій і програм соціально-економічного, культурного розвитку (Програма соціально-економічного та культурного розвитку Львівської області на 2011 р., рішення обласної ради від 19.05.2011 р. № 130; Програма економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2011 р., рішення 3-ї сесії обласної ради VI скликання від 29.12.2010 р. № 33-3/10; Програма економічного і соціального розвитку Закарпатської області на 2011 р., рішення обласної ради від 28.12.2010 р. № 120; Програма соціально-економічного та культурного розвитку Тернопільської області на 2011 р., розпорядження голови облдержадміністрації від 23.02.2011 р. № 102) або підготовлені лише проекти середньострокових програм (проект Регіональної програми науково-технічного та інноваційного розвитку Волинської області на 2010 – 2014 рр.).

Для порівняння: в Республіці Польща розроблені й реалізуються регіональні програми інноваційного розвитку більшості воєводств країни (Регіональна інно-

ваційна стратегія Підкарпатського воєводства на 2005–2013 рр. від 2004 р.); Регіональна інноваційна стратегія Любелського воєводства «Інноваційна Любелщина – перетворення планів в діяльність» від 2004 р.; Регіональна інноваційна стратегія Малопольського воєводства 2008–2013 рр. (№ 831/08 від 18.09.2008 р.); Регіональна інноваційна стратегія для Мазовша 2007–2015 рр. (від 21.04.2008 р.); Регіональна інноваційна стратегія Свентокшицького воєводства на 2005–2013 рр. від 2004 р.; Регіональна інноваційна стратегія Велькопольського воєводства на 2010–2020 рр. від 2004 р.; Регіональна інноваційна стратегія Поморського воєводства від 2004 р.; Регіональна інноваційна стратегія Куявсько-Поморського воєводства до 2015 р. від 2004 р.

До цього часу не завершений процес формування організаційної компоненти інституціонального базису регіональної інноваційної системи як цілісної сукупності державних організацій, установ, приватних підприємств, громадських, асоціативних об'єднань, орієнтованих на забезпечення економічних інтересів, узгоджених із цілями і завданнями стратегій інноваційного розвитку.

У перехідний період створення органів та організацій підтримки економічної активності орієнтувалося переважно на сектор малого і середнього підприємництва; на інноваційний розвиток спрямовувалася діяльність регіональних наукових центрів НАН і МОН України, обласних підрозділів (центрів) Українського науково-дослідного інституту науково-технічної і економічної інформації (УкрНДІНТЕІ), в останні роки – державних комерційних підприємств – центрів науково-технічної інформації та інновацій. На початковому етапі інноваційну орієнтацію мало створення регіональних підрозділів Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами (з 2010 р. – центрів інвестицій та розвитку); з 1998 р. – технопарків та інноваційних структур інших типів (у Львівській області – Трускавецький валеологічний інноваційний центр в межах СЕЗ «Курортполіс Трускавець»; технологічний парк в межах СЕЗ «Яворів»; в Івано-Франківській області – ТзОВ «Нафтогазовий науково-технологічний парк»)*. Створення технопарків та інноваційних структур інших типів переважно відбувалося на базі провідних наукових установ і вищих навчальних закладів Києва, Харкова, Донецька і в західних областях не ініціювалося, хоча науково-технологічний потенціал для їх створення ще зберігається. Не ініціювалося також і створення інноваційних структур інших типів (інноваційних кластерів, венчурних фондів, академічних інноваційних інкубаторів). Винятки становили створення регіонального механізму інвестиційно-інноваційної діяльності «Технополіс – Львів» (2004 р.), регіональних інноваційних кластерів народного мистецтва в Івано-Франківській, Львівській областях (2005 р., 2011 р.), недержавні інституції інноваційного спрямування (Прикарпатський науково-аналітичний центр, громадська організація «Мережа сприяння конкурентоспроможності та інноваційності» в м. Івано-Франківську).

Загалом із 70 технопарків, інноваційних центрів, бізнес-інкубаторів, центрів комерціалізації інтелектуальної власності, інноваційних венчурних фондів, створених в Україні за даними МОНМС України, у західних областях, за наявною інформацією, функціонують не більше 15.

Для регіональної інноваційної системи склалася непрозорість процесу стратегічного програмування, нерівність доступу суб'єктів господарювання до інформації про пропозиції об'єктів інтелектуальної власності та запит на них, що безпосередньо пов'язано з несформованістю цілісного організаційного забезпечення інституціональної інфраструктури інноваційного розвитку регіонів.

*Переважно координаційні функції, орієнтовані на освітню і наукову діяльність і, меншою мірою, на стратегічне програмування інноваційного розвитку використання науково-технологічного потенціалу виконують Ради ректорів вищих навчальних закладів.

Державною цільовою економічною програмою «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009–2013 роки» передбачалося створення в 2009–2010 рр.: 7 центрів інформації; 5 центрів інформації на базі існуючих бізнес-центрів; 20 демонстраційних центрів з пріоритетів інноваційного розвитку, 10 контактних пунктів співпраці з країнами ЄС; 15 центрів передачі технологій для малих підприємств. Станом на 15.08.2011 р. інформація про діяльність таких органів відсутня.

Не відповідає економічним інтересам інноваційного розвитку покладення функцій з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності на Головне управління освіти і науки обласної державної адміністрації згідно із змінами до Типового положення про Головне управління освіти і науки Київської міської державної адміністрації, управління освіти і науки обласної, Севастопольської міської державної адміністрації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2007 р. № 995.

Поглиблюється асиметричність розвитку інноваційної інфраструктури західних областей з регіонами сусідніх країн, яка послаблює конкурентні переваги науково-технологічного потенціалу інноваційної діяльності, сприяє нелегальному експорту об'єктів інтелектуальної власності та еміграції їх володарів з України.

За 2004–2010 рр. у Польщі створено 33 активно діючих технологічних парки, 12 проєктів готуються до створення; 20 технологічних інкубаторів і 3 – готуються до створення. При цьому Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС (998_012) (УПС), План дій «України – ЄС» (994_693), Порядок денний асоціації ЄС – Україна (994_990), проєктні рішення Угоди про глибоку і всебічну зону вільної торгівлі (ГВЗВТ) між Україною та ЄС і Комплексна програма наближення до ЄС акцентують увагу на захисті прав інтелектуальної власності при незначній фінансовій допомозі в науковій чи інноваційній діяльності, а не на розвитку інституціонального базису.

Станом на 2010 р. 91 українська дослідницька організація отримала за проєктами 7 Рамкової програми (РП7) фінансову допомогу в розмірі 8,08 млн євро (у середньому до 900 тис. євро на одну організацію).

Висновки. Збереження, розвиток та ефективне використання науково-технологічного потенціалу регіонів України для соціально-економічного зростання потребують здійснення невідкладних заходів з удосконалення інституціональної інфраструктури інноваційного розвитку в таких напрямках:

1. На загальнодержавному рівні:

1.1. Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України підготувати пропозиції щодо проведення критичного аналізу відповідності законодавчих та підзаконних актів і нормативно-розпорядчих документів України умовам посттрансформаційного етапу розвитку економіки та суспільства, стратегії і пріоритетів модернізації держави вимогам ЄС у цій сфері, здійснення їх кодифікації та розробки Кодексу законів про наукову, науково-технологічну та інноваційну діяльність.

1.2. Комітету України з питань науки і освіти Верховної Ради доопрацювати проєкт «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» згідно п. 2 Рекомендацій парламентських слухань, схвалених Постановою Верховної Ради України від 21.10.2010 р. № 2632-VI з урахуванням отриманих зауважень і пропозицій, а Кабінету Міністрів України прискорити подання інформації до Верховної Ради України про стан виконання рекомендацій парламентських слухань.

1.3. Під час доопрацювання проєкту Закону України «Про заходи державної регіональної політики» від 01.06.2010 р. № 462 передбачити посилення акценту на інноваційних засадах розвитку, збереженні і ефективному використанні

науково-технологічного потенціалу та інтелектуального потенціалу, а також інтелектуального капіталу регіонів для досягнення мети державної регіональної політики, зокрема доповнити підпункт 3 пункту 2 статті 2 після слів «...повного використання» словами «...і розвитку...», в підпункті 3 пункту 1 статті 6 «освітній» замінити на «науково-освітній», доповнити підпункти 3 пункту 3 статті 9 та пункту 3 статті 12 текстом «... на інноваційних засадах».

1.4. У процесі доопрацювання «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів» передбачити відновлення преференційного режиму стимулювання інноваційної діяльності в межах спеціальних (вільних) економічних зон та територій пріоритетного розвитку, технопарків, інноваційних кластерів, мереж із підтримки бізнесу та інновацій.

1.5. Ініціювати підготовку і подання органами державного управління західних областей пілотних програм і проектів створення форм технопарків, транскордонних і міжрегіональних інноваційних кластерів, технологічних центрів, центрів стратегічних послуг і трансферу технологій, мереж із підтримки бізнесу інновацій для уточнення завдань і заходів, обсягів та джерел фінансування Державної цільової програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009–2013 роки», затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 22.06.2011 р. № 704 «Про скорочення кількості та укрупнення державних цільових програм».

2. На регіональному рівні:

2.1. Обласним державним адміністраціям здійснити розробку і затвердження регіональних програм інноваційного розвитку, узгоджених з Державною цільовою програмою «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009–2013 роки», Національним планом дій на 2011 р. щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», проектом «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» до часу її прийняття як закону України.

2.2. Активізувати в західних областях України процес інституціональної інтеграції регіональної інфраструктури інноваційного розвитку між регіонами сусідніх країн ЄС в умовах укладення Угоди про глибоку і всебічну зону вільної торгівлі (ГВЗВТ) між Україною та ЄС, приєднання до європейських мереж підтримки бізнесу та інновацій (Рамкової програми у галузі конкуренції та інновацій) мережі європейських центрів бізнесу та інновацій, Європейської асоціації приватних та венчурних капіталів.

2.3. Ініціювати, доповнити і затвердити на рівні обласних рад депутатів «Стратегії інноваційного співробітництва українсько-польського транскордонного регіону» з поданням пропозицій до Державної цільової програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009–2013 роки» згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 22.06.2011 р. № 704.

2.4. Здійснити заходи для зміцнення міжрегіональної інтеграції суб'єктів науково-технологічної та інноваційної діяльності створенням мережі міжрегіональних центрів інноваційного розвитку з передачею на конкурсних засадах функцій координації та організації діяльності одній із державних чи недержавних установ (організацій).

2.5. Реалізувати на конкурсних засадах пілотний проект трансформації обласних центрів науково-технічної інформації у Регіональний інформаційно-аналітичний бізнес-інноваційний центр (РІАБІЦ) на базі Львівського ЦНТЕІ.

2.6. Розробити і подати на затвердження Державному агентству з інвестицій та управління національними проектами із залученням регіональних центрів НАН України, обласних, районних та міських державних адміністрацій і рад депутатів техніко-економічне обґрунтування для відновлення стимулювання інно-

ваційної діяльності в межах СЕЗ і ТПР Львівської, Волинської та Закарпатської областей.

2.7. Розробити і апробувати в одному з провідних вищих навчальних закладів кожної із західних областей України проекти створення академічних бізнес-інкубаторів інноваційного спрямування.

2.8. Ініціювати надання повноважень і функцій з управління і розвитку науково-технологічної та інноваційної сфери, трансферу технологій, використання захисту інтелектуальної власності до Головних управлінь економіки обласних державних адміністрацій.

Бібліографічні посилання

1. Статистичний збірник «Регіони України – 2010». Ч. II; за ред. О. Осауленка. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – С. 418.
2. Офіційна веб-сторінка Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
3. Комплексна економічна доповідь. Інноваційна діяльність підприємств Львівщини у 2010 році. Головне управління статистики у Львівській області. – 2011. — 31 травня (№ 4-04/99). – 17 с.
4. Обласні управління статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/statinf/nauka.html>; <http://stat.if.ukrtel.net/>
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.stat.uz.ua/statinfo/nauka/nauk_dijaln_2011.pdf
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ternstat.tim.net.ua/statinfoNI.html>
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.stat.lviv.ua/ukr/si/inf_2009.php?v_id=1&code=07&show=1&show1=1
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gorstat.kiev.ua/prhp3?c=255&lang=1>
9. **Малицький Б. А.** Від фундаментальної науки до реальної практики інноваційного розвитку економіки / Б. А. Малицький // Наука та наукознавство. – 2010. – № 1. – С. 3–13.
10. **Коюда В. О.** Концептуальні аспекти формування регіональної інноваційної системи / В. О. Коюда, Т. І. Мазко // Пробл. науки. – 2009. – № 8. – С. 8–14.

Надійшла до редколегії 20.02.2012 р.

УДК 338.28

О. В. Пирог

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ РОЗРОБОК В УМОВАХ РОЗВИТКУ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Досліджені світові тенденції інноваційного розвитку, здійснено дослідження методологічних засад комерціалізації науково-технічних розробок, визначено місце та значення вищих навчальних закладів у процесах комерціалізації науково-технічних розробок в умовах розвитку постіндустріального суспільства.

Ключові слова: комерціалізація, науково-технічні розробки, об'єкти, суб'єкти та процес комерціалізації, вищі навчальні заклади, економічний розвиток, постіндустріальне суспільство.

Исследованы мировые тенденции инновационного развития, проведено исследование методологических основ коммерциализации научно-технических разрабо-